

Рівненський інститут післядипломної педагогічної освіти
Комунальна науково - методична установа
«Березнівський районний методичний кабінет»
Березнівської районої ради
Колодязнівська загальноосвітня школа I-II ступенів

Конкурс ярмарок педагогічної творчості

Номінація «Художня культура»

Відродження і популяризація народних звичаїв та обрядів на уроках художньої культури та в позакласній роботі

Дудар Надія Савівна
учитель художньої
культури

Березне – 2013

Дудар Н.С. . Відродження і популяризація народних звичаїв та обрядів на уроках художньої культури та в позакласній роботі. Навчально-методичний посібник. Колодязнівська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів. – Березне, 2013 – 78 с.

У посібнику, на основі пошукової роботи, вміщені матеріали місцевого фольклору для використання на уроках художньої культури та в позаурочний час. Навчально – методичний посібник рекомендується для педагогів, які викладають предмет «Художня культура» навчальних закладів при вивченні тем....

Рецензенти:

Мельничук Л.С., завідувач комунальної науково-методичної установи «Березнівський районний методичний кабінет» Березнівської районної ради.

ШнайдеріТ. А., методист комунальної науково-методичної установи «Березнівський районний методичний кабінет» Березнівської районної ради.

Рекомендовано науково-методичною радою комунальної науково-методичної установи «Березнівський районний методичний кабінет» Березнівської районної ради

(Протокол №2 від 08 лютого 2013 року)

П Е Р Е Д М О В А

Мистецтва істина свята:
Понад усе в нім – простота.
Пім Хейн

Працюючи над своїм проблемним питанням: “Відродження і популяризація народних звичаїв та обрядів на уроках художньої культури та в позакласній роботі”, я разом із учнями – учасниками співочого гуртка – проводимо дослідницьку роботу в селі. Місцевий фольклор надзвичайно багатий своїми піснями, загадками, легендами, прислів’ями, приказками. І ось щоб зберегти цю перлину місцевого фольклору ми розпочали наукову роботу. Учасники співочого гуртка закохані в українську пісню. Вони залюбки виконують народні пісні, пісні з елементами рухів на різних загальношкільних масових заходах. Репертуар гуртківців самий різноманітний, але особливо він багатий на місцевий фольклор. Збираючись всі разом, ми ходимо до сторожилів села. Вони нам розповідають про свята і звичаї, які побутують у нашому селі. Згадують свою молодість, свої розваги, своє життя і порівнюють його із сьогоденням. Найцікавіші їх розповіді ми записуємо на плівку. Найбільшою цінністю їхніх розповідей є українські народні пісні, приказки, легенди, загадки. Всі пісні, які пропонують нам старожили, ми записуємо на магнітофонну плівку. Пізніше ми їх разом з

учасниками гуртка прослуховуємо, і я їх розшифрую, записую на нотний стан. І уже готові пісні включаємо в свій репертуар.

Коли я дітей повідомляю, що це пісня місцева, діти ще з більшим захопленням її вивчають. Також даю завдання дітям попросити своїх бабусь, дідусів, щоб заспівали їм старовинні пісні. Учні ці пісні записують і приносять до школи. Потім ми всі разом їх аналізуємо і вивчаємо.

Діти залюбки співають українські народні пісні. Місцевий фольклор дуже багатий. Але проблема в тому, що діти не знають, на мій погляд, самих відомих місцевих українських пісень. І якщо не проводити цю роботу ми можемо втратити найцінніше, що є в нашого роду – його народну творчість, фольклор. Цей народний скарб треба обов'язково передати дітям.

Вже майже два з половиною десятиліття я відкриваю дітям прекрасний світ звуків. В нашій школі естетичному, культурному і моральному вихованню приділяється дуже велика увага. Я веду співочий гурток. В школі організовано ансамбль дівчаток (дівчата 7 класів), і ансамбль хлопчиків(5 класи), моїм головним завданням як керівника ансамблів, я бачу в тому, щоб допомогти дітям зрозуміти, що для їх самовизначення є багато шляхів і один із них – творчість.

Я стараюся, щоб спів в ансамблі став для них моральним споживанням. Адже не секрет, що молодь теперішнього часу

в більшості своїй являються шанувальниками легких жанрів, а не серйозної музики, тому ця задача “закохати” учнів в прекрасну хорову, симфонічну, оперну музику, підвищити їх культуру, навчити їх красивому вокалу, чистої інтонації і розв’язаності на сцені. За роки своєї педагогічної діяльності я зрозуміла, що немає дітей безталанних, треба тільки допомогти їм розкрити свої можливості. І тоді самі безнадійні “ гудошники ” раптом починають чисто інтонувати і отримують велике задоволення від багатоголосого співу. Головне, щоб учасники ансамблю почували себе на репетиціях комфортно, не хвилювалися за неправильно заспівані звуки. Я постійно підтримую учнів, у яких нічого не виходить на перших порах. Результати однозначні: учень перестає боятися, дуже старається і починає чисто інтонувати.

Детальна робота, довести кожен звук до чистого інтонування привчає учасників ансамблю до повної віддачі. Поступово вони розуміють, що спів –це не відкривання рота під музику. Не тільки проведення часу для душі і зовсім по – новому починають сприймати значення і зміст вокально – хорової роботи. Ніяких скидок на самодіяльність не роблять, тому що мова йде про мистецтво.

Спілкування з музикою виховує людську душу, розвиває моральний потенціал і розвинений світ людини, тому дуже велике значення я приділяю репертуару. На заняттях гуртка вивчаємо українські народні пісні, українські авторські пісні.

Цікаво помічати, як з часом міняються смаки вихованців. Якщо спочатку їм більше подобалась музика шлягерного плану, то поступово вони закохуються в класичну музику, яку раніше не чули, вважали її не цікавою і незрозумілою. Звичайно, ті труднощі, з якими стикалися в роботі з класикою, не порівняти ні з чим, і ось поборення цих труднощів дає їм можливість зрозуміти, що складні програми “голими руками” не візьмеш і вимагають високої професійності.

Головним моїм завданням як вчителя художньої культури, я бачу в тому, щоб допомогти дітям зрозуміти, що для їх самовизначення має багато шляхів і один з них творчість. Однією з важливих сторін художньо – естетичного виховання, на мою думку, в загальноосвітній школі являється формування і розвиток у дітей здатності розуміти твори мистецтва. Урок художньої культури неможливий без щирості, довір'я і поваги до школярів. З перших днів навчання треба поважати в дитині особистість, тоді і дитина усвідомлює себе особистістю.

Важливим завданням учителя під час підготовки до уроку є встановлення відповідності між завданнями, змістом, методами навчання і рівнем підготовки учнів до засвоєння змісту програми. Велике значення у здобутті, закріпленні й

поглибленні знань має самостійна робота учнів, яка сприяє розвитку в них спостережливості, ініціативи і творчості.

Основним завданням, що стоїть перед учителем художньої культури є планомірний розвиток у дітей сприймання мистецтва, як основи для нагромадження художніх вражень і набуття практичних навичок.

Якщо ви хочете одержати насолоду від мистецтва, то ви маєте бути художньо освіченою людиною. Не треба думати, що розуміти мистецтво просто. Це неправильно, коли вважають, ніби досить глянути на картину, намальовану художником, як усе стане ясно; подивитися кінофільм – і все стає зрозумілим; погортати сторінки книжки – і все вже засвоєно. Ні. Мистецтво – явище надзвичайно складне. Поміркуйте самі. Ми кажемо мистецтво, але ж це лише загальне поняття.

Мистецтво – це художня література, музика, архітектура, образотворче мистецтво, хореографія, театр, кіно. Кожна країна має своє мистецтво, культуру та надбання.

Мистецтво

Мистецтво незбагненне й незрівнянне –

Його не може розум осягнути,

Є в ньому вічна і священна тайна,

Що кличе людство на духовну путь.

Чому обличчя змінюють епохи?

І час від часу інша новина?

Здається, наче розібрались трохи,

Але відкрилась більша глибина.

Мистецтво піднімається на крилах

До вищої мети між інших мет,

Воно летить невпинно і нестримно,

Шляхи його, мов спалахи комет.

То величає, то сміється їдко,

То говірке, то стримує вуста,

Примхливе і вибагливе нерідко,

А інколи грайливе, як дитя.

Воно, як жінка, чарівне й прекрасне,

Вдиха натхнення яблуневий цвіт,

Та якщо жінка із роками гасне,

Краса мистецтва не рахує літ.

Узагальнення наукових джерел з історичних, теоретичних і організаційно – методичних аспектів краєзнавства, дає підстави визначити шкільне художнє краєзнавство як організовану і керовану педагогом діяльність учнів, спрямовану на систематичне вивчення, збереження і відтворення художньої спадщини рідного краю. Результатом цієї діяльності (зокрема, її освітньо –

пізнавальних, пошуково – дослідних та художньо – творчих компонентів) має стати не лише усвідомлення самотності й естетичної цінності мистецтва рідного краю, а й пробудження особистісного емоційно – позитивного ставлення до нього, включеного в систему художньо – естетичних орієнтацій школярів.

Місцевий фольклор надзвичайно багатий своїми піснями, загадками, легендами, прислів'ями, приказками. І ось щоб зберегти цю перлину місцевого фольклору ми розпочали роботу. Збираючись всі разом, ми ходимо до сторожилів села. Вони нам розповідають про свята і звичаї, які побутують у нашому селі. Згадують свою молодість, свої розваги, своє життя і порівнюють його із сьогоденням. Найцікавіші їх розповіді ми записуємо на плівку. Найбільшою цінністю їхніх розповідей є українські народні пісні. Пісні є різних жанрів. Всі пісні, які пропонують нам старожили, ми записуємо на магнітофонну плівку.

Моїм дітям доводиться досить часто виступати. Але не дивлячись на їхню загрузеність це ніяк не впливає на їхнє навчання. Навпаки, вони стараються максимально використати свій час.

Я вважаю, що саме музика високого зразка робить наших дітей помітно відмінними своєю інтелігентністю, зовнішньою і внутрішньою красою, смаком, умінням виглядати і триматися.

З метою відродження і популяризації народних звичаїв та обрядів, учасниками гуртка пошукової роботи, був записаний обряд весілля в селі Колодязне, Березнівського району. Записаний обряд від пенсіонерки Меленчук Наталії Федорівни.

Цей обряд можна використати на уроці художньої культури з теми «Художня культура рідного краю. Етнорегіональний фольклор».

Основна частина

Розділ II

Обряд весілля записаний в с. Колодязне, Березнівського району, Рівненської області

Сватання

У хаті біля столу сидить мати, батько, дочка, яка вишиває рушник.

Стукають у двері.

Батько. Можна, можна, заходьте, коли люди добрі.

(Входять два свати і молодий з хлібом-сіллю, ложать на стіл).

Сват. Добрий вечір, люди добрі.

Мати і батько. Добрий вечір.

Сват. Кланяємось вам хлібом-сіллю. Дайте нам пошукати куницю, що ховається у вас під солом'яні копиці. Наш князь хоче ту куницю мати в себе.

- Та тут уже нічого довго говорити-балакати: віддайте за нашого Василя Галину.

(Звертається до нареченого).

- Ходи-но, Василю, по хаті – чи не кривий бува, чи не горбатий, не сліпий, не безбокий.

(Молодий проходить вільно по хаті, гордовито піднявши голову).

Сват. (Звертається до нареченої)

- Нумо, Галино, сподобався тобі наш парубок?

А нашому парубкові ваша дівчина люба.

Сват. (Звертається до батьків).

- Тож кажіть уже своє, та якщо дівчина згодна то і рушники сватам подавайте, а для молодого хусточку шукайте.

Наречена. (Звертається до матері).

- Ой ти мати, порадице в хаті.

Порадь мене, що людям сказати

А чи мені рушники давати

А чи мені іншого шукати?

Мати. Ну, що ж, донечко, коли ти не спала, та рушників на вишивала, то й подавай сватам.

(Наречена вносить рушники, хустку, перев'язує старостів, а молодому дає хустку).

Наречена. (Звертається до мами).

Та спасибі тобі, моя ненько,

Що будила мене раненько,

Я слухала, вставала

Та рушники на пряла,
На сухому бережку сушила,
Своїх старостів дарила.

Даруючи подарунки батькам нареченого, наречена говорила:

- Дарую вам, батьку, сорочку, щоб прийняли мене за рідну дочку.
- Дарую вам, мамо, хустину, щоб прийняли мене за рідну дитину.

Другий сват. (Поклонившись говорить).

- Спасибі люди добрі, за хліб-сіль та за вишивані рушники.
Видать, що дівчина добра господиня, коли вишила таку красу.

Українська народна пісня «Де б я не ходила».

Обряд коровай

Жінки сходяться на коровай, кожна примовляє, приспівує, заходячи до хати.

Я в суботу діла не робила
Да в гокенці сиділа
Ой чи прийдуть просити
Короваю місити.

А Галюніна мати – (двічі)

Та й по ялонці ходить – (двічі)

Сусід своїх да хороше просить.

(Мати просить коровайниць).

- Дякуємо, дай вам Боже в добру пору весілля розпочати.

Прийдемо.

У Колодязному да на вулиці

Ішли рядом коровайниці

Несли муку все пшеничну,

Несли воду все криничную,

Несли яйця все старих курок,

Несли мед усе ярих бджілок.

- Ой, кумонько, чого це ви так пізно?

Я на корай ішла,

Коробочку яєць несла.

Да зустрів мене ведмідь,

Да хотів мене з'їсти.

Я мусила перед ним сісти

Ой, ведмедю, ведмедоньку – (двічі)

Не їж мене молоденьку

А з'їж тую бабу,
Що волочиться ззаду.

(Готують ночви).

А хто буде коровай місити – (двічі)

То той буде горілочку пити.

А хто буде ночви держати,
То той буде слиню ковтати.

Да благослови, Боже,

І Пречистая тоже.

І отець і мати

Короваю розпочати.

- Благословіть батьку і мати вашому дитяти коровай місити –
(тричі).

Батько і мати: «Хай Бог благословить і ми благословляємо».

Коровайниці з міста

Да не крадьте в кишені тіста

А як йому пора прийде

То в кишенях тісто зійде.

Стану я подумаю

Пойду до Дунаю,

Нагнуся води брати
Коровай пудливати.

На калині вітте вісить
Сам Господь коровай місить.

А пречиста воду носить,
Да Господа Бога просить.
Ой устань, Боже, до помочи
Із вечора до півночи.

Ніхто не вгадає
Що у нашому короваї
Із семи полів пшениця
Із семи криниць водиця
Із семи курок яйця
Що нанесли місяця марця.

Нашим молоденьким
Літ довгеньких.
Місіть, місіть, коровайнички,
Щоб не було затерочки,
Бо ми мужнії жони,
Що не були обсужони.

- Та вже добре вимісилось, ставимо коло печі, нехай сходить.
(співають).

- Вже й тісто підійшло. Пане, старосто, позвольте коровай виробляти. (виробляють коровай).

- Ой у стань, старосто, на ножках,

Як наш коровай на шишках.

А як не встанеш підведемо,

То ми тебе до сорому доведемо.

Проломалися воли

Із обори та й до стодоли.

З'їли жито ще й яриченьку

На коровай та й пшениченьку.

Зажурилася, Галюння,

- З чого ж мені та коровай буде?

Обізвався її батенько.

- Не журися, моя, доненько,

Є надія у Бозі, є пшениченька в стозі.

Намолотим ще й на віємо

На коровай ще поспіємо.

Намелемо, на петлюємо

На коровай ще й зготуємо.

Коровайнеє тісто,

Та ішло через місто.

Через місто, через ринок,

Та й зацвіло як барвінок.

- Вже й в печі нагоріло. Пора коровай в піч саджати.

Наша піч регоче,

Короваю хоче.

А припічок усміхається,

Короваю сподівається.

- Гукайте-но старосту до хати.

Ой, коцюби, старосто, коцюби

Ой щоб ваші рученьки не гребли.

Ой помела, старосто, помела,

Да щоб ваша борідонька не мела

Ой лопати, старосто, лопати

Да будемо коровай саджати.

- Пане старосто, дозвольте, коровай у піч посадити.

Черевата місила,

А губата робила

Чернявая да хорошая

Та й у піч посадила.

(Миють руки, йдуть під вишню вилити воду).

Ми під вишню ідемо,

Ми водицю несемо.

Ми вишеньку піділлємо

Ой щоб наша вишня родила,
Щоб Галюня Василя любила.

Ми під вишню ходили

Ми водицю носили

Ми вишеньку підливали
Ой щоб наша вишня родила,
Щоб Галина Василя любила.

А в нашої печі,
Золотії плечі.
Золотії крила
Щоб коровай загнітила.

Коровай у печі випікається
Старий дід на печі потягається
Печись, печись, короваю, а я піду погуляю
Та по саду, по городу, нема ганьби мому роду.

Коровайнички-душки,
Та стеліте подушки.
Та й лягайте під припічком спати,

Короваю доглядати.

Щоб не прийшли хлопці з гаю

Та й не вкрали короваю.

- Вже й коровай спікся, можна виймати.

Ой де ж тії ковалі живуть

Що гострії мечі мають.

Треба кликати їх до хати,

Бо будемо піч рубати.

Бо будемо піч рубати

Короваю доставати.

Вдарили у гармати

Дали Василю знати,

Що Галинина челядь

Посядала вечерять.

У горідечку-частокілочку

Розвивається зілля

А у Галини молоденької

Починає весілля.

Бог її дає, Бог її дає

Матінка помагає.

Бог її дає, Бог її дає

Батенько помагає.

Не йди, донечко, цих м'ясниць заміж

Роженька процвітає.

Ой уже мені та мій, батеньку,

В роженці не ходити

І барвіночку да хрещатого

В пазусі не носити.

Вбирають коровай.

Ой горе нам горе } (двічі)

Що наше голле голе

Да буде нам соромота

Да од нашого свата.

Короваю наш раю,

Я тебе убираю

У рожевіє квіти,

Щоб любилися діти.

Щоб любились цілувались,

Щоб з їх люди не сміялись.

Вбирають молоду.

Ой де сьож ти моя, доню, походила,

Що ти свою головоньку прибеліла.

Ой ходила моя мати,

У вишньов сад

Що на мою головоньку

Цвіт опав.

- Благословіть батьку й мати вашому дитяти вельона
накладати. – (тричі)

Батько і мати: «Хай Бог благословить і ми благословляємо».

Ой вельону, вельоночку,

Лежав ти в пуделочку.

Я тебе шанувала,

На цей день оставляла.

А сьогодні не буду,
Бо вже іду до шлюбу.
Там мені руки зв'яжуть,
Там мені присягать скажуть.

Білою хустиною
Із чужою дитиною
Да біленьким платочком,
Із чужим синочком.

Приїхали свати.

Ой свату, наш свату,
Відчиняй нам хату.
Бо вже сонце на заході,
Бо вже гості на підході.

Та виходь мати з хати
Пізнавати тих зятів
Одного ряженого,
А другого суженого.

Вийди, свахо, вийди
Не роби собі кривди.
Стань на порозі
Повітай свої гості.

Викупляють молоду.

Було тобі не женитися
Як нема чим одкупитися.
Було пойти полотити
Да грошей хоть трохи заробити
Да шурима з місця зкупити.

Шури́м не лякайся,
Ще́ лучше поставляйся,
Не дай сестри
За грош за два
Бо грош – слина
Сестра мила

За столом як калина.

За стіл посідали.

Над лісом чорна хмара

За столом сидить пара

Обоє біленькі, а брови чорненькі.

Готуються до церкви

На горі дзвони дзвонять

Нас до церкви гонять.

Вдягай Галино шубу

Поїдемо до шлюбу.

Обсипають батько і мати гостей і наречених.

Чорна хмара наступає

Дробен дощик накрапає.

А матьонка свого зятєчка

Житечком обсипає.

Їдуть до церкви вінчатися.

Ой вороги з дороги
Не переходьте дороги
Да нехай перейде
Господь Бог.

Да нехай перейде
Батько мой.

Да нехай перейде
Ясна зоря.

Да нехай перейде
Мати моя.

Да нехай перейде
Сто зірочок.

Да нехай перейде

Мой браточок.

Да нехай перейде

Зориця.

Да нехай перейде

Сестриця.

Після таїнства вінчання ідуть з церкви додому.

Підманула попа

Грецького снопа.

Нарізали редьки

А він думав рубельки.

Вдома біля порога зустрічають батьки і благословляють
молодих.

Виходь, мамочко, виходь

З калачем.

Вінчалася твоя дочка

З паничем

Ой не так з паничем

Як з мужиком

Да зв'язали білі ручки

Рушничком.

- «Благословляємо хлібом і солею,
Щастям і долею.
Щоб ви в парі вік скоротали
І всього доброго наживали». – (тричі)

Всі гості сіли за стіл і починається частування.

Дівчата співають пісню для нареченої «Ой у полі сосна кучерява росла».

Ой у полі сосна кучерява росла

Пригадай, дівчино, при кому ти росла. - (двічі)

Росла при батечку, ще й при рідній ненці

Пригадай, дівчино, як то добре дівці. - (двічі)

Дівці походити, дівці погуляти

Дівці на весіллі кавалерів мати. - (двічі)

Ой там у ставочку плавають качата,

Гарний той віночок, що сплели дівчата. - (двічі)

Сьогодні він гарний, завтра він зів'яне,

Молода дівчина на рушничок стане. - (двічі)

На рушничок стане, буде присягатись

А квітки з віночка будуть осипатись. - (двічі)

Залишаю, мамо, вам меншу сестру
Що би заміж вийшла на другу весну. - (двічі)

Залишаю, мамо, вам меншого брата,
Не буде весела вам без мене хата. - (двічі)

Не буде весела вам без мене хата
Не будуть ходити хлопці та дівчата. - (двічі)

А наш батько злостить
Горілочку носить.
Під полою тисне
Нехай вона йому скисне.

Ділять коровай.

Наш дружок, як пан - (двічі)
Убрався в солом'яний жупан.
Перевеслом підперезався
До короваю взявся.

Наш дружок коровай крає
Да все для себе дбає,
То в міх, то в кишеню

Своїм дітям на вечерю.

А за їм жінка стоїть

Семеро дітей держить.

Дай кожному дитяти

По кошолоненяти.

Дружба коровай красє

Срібного ножа має.

Золотую тарілочку

Ще й із медом горілочку.

Побажання для молодих.

- Дарую коробку зелениць, щоб не ходив до чужих молодниць.
- Дарую кущика, щоб було стільки дітей, як у Пущика.
- Дарую дубчика, щоб було стільки дітей, як у Купчика.
- Дарую кусочок гаю, як не поцілуєтесь то й не візьму короваю.
- Дарую гроші, щоб життя було хороше.

«До столу підходжу»

До столу підходжу,

Та й думку гадаю

Чим тебе Галю

Привітати маю.

Вітаю, Галино,

Вітаю, вітаю,
Море щастя і здоров'я
Я тобі бажаю.

Вітаю, Галино,
Кущиком лілії,
Нехай тебе благословить
Серденько Марії.

Вітаю, Галино,
Кущиком іртуса,
Нехай тебе благословить
Серденько Ісуса.

Галино, Галино,
Що ж ти наробила,
Всі дівчата ходять в косах,
А ти розпустила.

Заплачеш, Галино,
В перший понеділок,
Як будуть знімати
Зелений барвінок.

Заплачеш, Галино,
У першу середу,
Як будуть обмовляти
Ззаду і з переду.

Заплачеш, Галино,
У першу п'ятницю,
Як підеш до корчми
По свого п'яницю.

Заплачеш, Галино,
У першу суботу,
Як пошле свекруха
Зранку на роботу.

Не журися, Галю,
Я пожартувала.
Я пожартувала
Бо охоту мала.

Василь гарний хлопець
Знає, що робити
З малим жартувати,
З старим говорити.

Забирають молоду.

Не стой мати в куточку
Виряджай свою дочку
Давай скриню й перину
А з хати господиню.

Давай мати вечеряти
Дай лень бо вже мене
Свекруха давно жде.
Бо вже мене свекруха дожидає
Що так довго невісточки немає.

Привезли молоду до батьків молодого.

Привезли невістку із чужої сторони
Кинулась вона до городечка
До дрібного зіллячка.
Вже тобі невістко,
Не до дрібного зілля
Не вінки вити
Не в танець іти.
Треба свекрусі годити.

Коники тупу, тупу,
Привезли на двор ступу,
Од її земля гнеться
А вона й не стенеться.

Рада, свекруха, рада
Зварила винограда.
Налила у мисочку,
Частувать невісточку.
Невісточку і сама
Бо то її дитина.
Свекруха знімає вельона.

Зробили ми діло
Аж чоло нам впріло.
З коржа паляницю
З дівки молодицю.

Із парубка діда,
А із коржа хліба
А ви догоджайте
Горілочки наливайте.

Дівчата співають пісню «Горіла сосна».

Пропоную вчителям художньої культури конспект уроку з теми «Декоративно – ужиткове мистецтво. Вишивка.»

Мета уроку: систематизувати знання учнів про різні техніки вишивання, удосконалювати сформовані вміння працювати в групах, знаходячи спільне рішення спонукати до висловлювання особистих точок зору, ідей, розкривати красу і неповторність народного мистецтва; сприяти розвитку творчої уяви, естетичного смаку; виховувати шанобливе ставлення до народних традицій.

Дидактичні матеріали: демонстраційна дошка, проектно – технологічна документація.

Матеріально – технічне забезпечення: комп'ютер.

Епіграф уроку:

Я зірвав квітку – і вона загинула.

Я спіймав метелика –

І він помер у мене на долоні.

І тоді я зрозумів,

Що торкнутися краси можна тільки серцем.

П. Гвездослав

І. Організаційна частина.

Ось дзвінок нам дав сигнал –

Працювати час настав.

Тож і ми часу не гаймо

Урок художньої культури починаймо.

II. Актуалізація опорних знань.

Історична подорож

Виникло вишивання в глибоку давнину, за часів первісної культури людства, і пов'язане з появою першого стібка при виготовленні одягу зі шкур тварин. Матеріалом для вишивання слугували жили тварин, нитки кропиви, коноплі, льону, бавовни, шовку, вовни, срібла й золота волосінь, металеві бляшки, намисто і бісер.

Найбільш давні вишивки, які дійшли до наших днів, відносяться до VI – V ст. до н.е., вони були виконані в Стародавньому Китаї на шовкових тканинах шовком – сирцем, волоссям, золотими і срібними нитками.

В наших краях вишивка теж має давню історію. Нею прикрашали одяг, взуття, кінську упряж, житло та побутові речі. Народи, які населяли цю територію в першому тисячолітті до н.е.: греки, скіфи, сармати, древні слов'яни. В Україні в стародавніх похованнях були знайдені залишки одягу знатних скіфів і сарматів, прикрашені вовняними, шовковими, золотими, срібними нитками. А жили вони тут 2100 – 1700 років тому.

Високо цінувалося мистецтво художнього вишивання за часів Київської Русі. У Києві виникла одна з перших вишивальних шкіл. Заснувала її княгиня Анна (Янка) –

сестра Володимира Мономаха. Впродовж сторіч побутувало оздоблення одягу та предметів побуту в різних верствах населення. Вишивали в монастирських та панських майстернях, у палацах і селянських хатах. Голкою з ниткою ніби малювали на тканині пишні та скромні узори, вкладаючи в роботу свої думки і мрії. А під час роботи складали й співали пісні.

Вишиванням в Україні займалися в основному жінки. Воно було одним з улюблених занять. Довгі осінні та зимові вечори дівчата проводили за вишиванням. Поганою нареченою вважалася та дівчина, яка не навчилася вишивати змалку. Лише одних сорочок до весілля кожна українська дівчина готувала собі кілька десятків. Кожна сорочка – це довгі години кропіткої праці. Адже для того, щоб її виготовити, потрібно було спочатку напрясти ниток, потім на домашньому дерев'яному верстаті наткати полотна, вибілити його, пошити сорочку і вишити її. Дівчата змагалися між собою в майстерності прясти, ткати, вишивати, в доборі гарних узорів для вишивання.

Традиції вишивки завжди обережно передавалися з покоління в покоління, від матері до дочки. За кольором, орнаментом, способом розподілу орнаменту на виробх завжди можна визначити місце виготовлення вишивки. Українці поважали й шанували свій дім, тому й вишивок

було багато в хаті. Наприклад, рушники. Ними прикрашали ікони, вікна, двері, фотографії рідних. Ще оселю прикрашали серветками, доріжками, панно.

Легенда про кольори.

У 1945 році в Київській Русі відбулося перше повстання древлян, був великий бій. Місцеві жителі дали рішучу відсіч військам князя Ігоря, які стягували непосильну данину, а самого царя стратили. Через рік його дружина княгиня Ольга з військом пішла на древлян, захопила місто і жорстоко розправилася із його мешканцями. Коростень був повністю спалений, мешканців перебили і забрали в полон.

На довгі роки у вишиванках переважали чорні кольори. Легенди, перекази кажуть, що чорна гама символізувала жіночу тугу. І тільки поступово почавсь з'являтися червоний колір – колір любові і відданості.

ІІІ. Мотивація навчальної діяльності.

Вишивка – це улюблений багатьма вид декоративно – ужиткового мистецтва, народної творчості, що дозволяє відобразити красу і неповторність навколишнього світу, завдяки використанню багатьох технік, їх різноманітності. Декоративно – ужиткове мистецтво тісно пов'язане з природою.

Пізнання світу починається з добра, природа ж, зокрема рослинний світ, були тим добро творцем для людини, якого

вона шанувала і обожнювала в усі часи. Тому сьогодні ми поговоримо про вічних супутників людського життя – квіти.

Ростуть біля вікон українських осель мальви і жоржини, чорнобривці й маки, буяють різнобарв'ям нагідки, рожі, ромашки, калина – ці незрадливі обереги нашої духовної спадщини. Квіти на клумбах, у кімнаті. Вони на вишиваних рушниках, скатерках, ними розмальовували печі, стіни оселі. Усім, хто вирушав у далеку дорогу, хто волею долі опинявся далеко від батьківського порогу вони нагадували: там земля мила, де мати родила. А ще квіти на нашому національному одязі. Найбільшою відзнакою українського національного вбрання є віночок зі стрічками.

У групі ми розподілили обов'язки. Збирали інформацію, користуючись літературою народознавчого характеру, журналами «Соняшник», «Барвінок». Багато дізналися про кожну квітку традиційного українського віночка, підбирали легенди, розповіді. Спілкувалися з бабусями, прабабусями.

Створили ескізи квітів. Добирали такі техніки вишивання і кольори ниток, щоб найкраще передати їх природну красу. Для вишивки стебел рослин вирішили використати «стебловий» шов, листки вишити «тамбурним» та швом «козлик», для виділення контурів квіток найбільше підійшов «тамбурний» шов і «назад голку».

Потім перенесли малюнки на тканину за допомогою копіювального паперу. Члени групи виконали індивідуальні завдання: вишили вироби обраними техніками.

Вінок – це сплетене коло із квітів, листя, гілок, що нагадує сонце. Це не тільки прикраса, це оберег. Історія українського вінка сягає в далеку давнину. Протягом року, особливо на свята, дівчата прикрашали волосся квітами та стрічками. Живими квітами – влітку, а взимку – зеленим листям барвінку та калиною. На переможців одягали лавровий вінок. Терновий вінок завжди був символом страждання.

За давніми звичаями, закінчуючи жнива – селянки плели два вінки з жита і пшениці, прикрашали ними молоденьких дівчат, і гуртом із піснями йшли до господаря ниви на частування. Ці вінки називали обжинковими.

На свято Івана Купала дівчата плели вінки з польових квітів, опускали їх на воду. Вінок у купальську ніч набував чудодійної сили – він мав символізувати дівчині її долю.

Весільний вінок одягають тільки раз – на весілля. На його виготовлення має вистачити однієї нитки, ні в якому разі не надв'язувати, щоб не обірвалося життя молодих. Вінок на голові молодої – символ радості, молодості.

А є ще віночок український, він символізує молодість і кохання.

Мені бабуся розповідала, що дівочий вінок обов'язково мав бути із живих квітів. Не всі квіти у вінок вплітають, а лише ті, що мають цілющі властивості, магічну силу: знімають біль, додають здоров'я, оберігають красу.

Так, віночок цілющий і чарівний. Це тому, що кожна квіточка вважалася оберегом людини від лиха.

Український віночок – оспіваний у піснях, оповитий легендами та переказами, опoетизований майстрами слова й пензля. Він був і є одвічним символом добра і надії. А ще в ньому прихована чарівна сила любові до рідної землі. Здавна повелося, що традиційний український вінок має бути з дванадцяти квіток. Кожна квітка це символ.

Дівчата вишивали квіти – символи і вивчили їх значення. Я думаю, що ваші розповіді будуть цікавими.

Сплетімо вінок український сьогодні.

Із мальв, чорнобривців, калини,

З барвінку та жита, із м'яти, нагідок,

З жоржин, чебрецю та вербини.

Деревій - перша квітка українського віночка. Славен він тим, що має цупке стебло, проростає та цвіте всюди. Тому і вважають його символом нескореності українського духу.

Барвінок – блакитний погляд цієї квітки супроводжує нас від самого народження: колись барвінок кидали в першу купіль немовляти, щоб зростав малюк гарним, сильним та

сміливим. Ним завітчують коси дівчат. Він ріс біля криниці, щоб вода була чиста і цілюща. Також пучечки барвінку вішали над дверима та вікнами, щоб уберегти оселю від злих сил. А вічнозелене барвінкове листя нагадує про безсмертя людської душі. Ось чому барвінок – символ життя і вічної пам'яті.

Безсмертник – символ здоров'я. Без цієї квітки наш національний віночок не мав би своєї сили. Існує чудова легенда про його назву.

Запишалися ошатні квіти – Лілія, Троянда, Айстра: «Навіщо засмічувати все навколо польовими квітами, навіщо вони, якщо є такі прекрасні, як ми? Вони не мають навіть сотої частинки нашої краси. Лише нам нехай квітне земля!» Побачивши, як сперечаються між собою її діти, Матінка – Природа дуже розлютилася і вирішила знищити їх усіх. Але була в рослинному царстві одна маленька квітка, яка звернулася до своїх сестер, щоб помирити їх: «Любі сестри, - тихенько промовила вона. – Хіба не для усіх нас світить сонечко, хіба не всіх воно однаково гріє та любить? Отже, якщо ми народилися на цьому світі, то всі маємо і рівні права на життя». – «А яке твоє ім'я?» - запитала Троянда. «У мене немає імені...» І тут всі квіти побачили Матінку – Природу. Вона підійшла до квітки, ласкаво посміхнулася і промовила: «Буде тобі ім'я». Від нині і довіку називатимуть тебе люди

безсмертником і поважатимуть за те, що багато лікувальної користі приноситьимеш їм».

Ромашку вплітають у вінок як символ доброти і ніжності, кохання і миру.

На стрункій високій ніжці

Біля річки на лужку

У хустині – білосніжці

Стріла квіточку таку:

Ясним оком жовтуватим

Усміхалася мені.

Хотіла її зірвати,

А бджілка сказала: - Ні!

Вишневий цвіт – то невмируща материнська любов.

Без калинового цвіту чи грон ягід не може бути українського віночка. Символом любові до рідного краю, до неньки України є калина. З покоління в покоління народ передав любов і повагу до цієї рослини. У калині, кажуть, мамина мудрість, а ще це символ дівочої краси і ніжності. Вишневий цвіт, калина та ромашка, переплетені тендітними вусиками хмелю, вважаються втіленням прекрасної душі нашого народу.

Ружа, мальва та півонія символізують в оздобі українських дівчат віру, надію та любов. Про них також складено в народі легенду.

Кажуть, що колись були три сестри і звали їх Ружа, Мальва та Півонія. Славилися ці дівчата своєю вродою, добротою і чудодійним цілительством. Якось довідались про це злі сили і вирішили згубити дівчат. Перетворили вони одного Злого Духа на гарного воїна та підіслали його до його сестер. Удаючи із себе пораненого, постукав він уночі до хати. Відчинили двері дівчата, допомогли пораненому, загоїли йому рани, втамували біль. «А хто ти будеш?» - питає його Мальва. – «Той, хто на бранному полі найсміливіший та найжорстокіший». – «А чи зробив ти що – небудь доброго людям?» - «Ні!» - каже Злий Дух. – «То і наша допомога не буде тобі на користь!» - вигукнула Півонія. Розлютився гість, дмухнув смертю на дівчат – гадав він, що навіки зітре з лиця землі людську надію, віру та безкорисну любов. Але, на диво, не впали мертвими дівчата, а перетворилися на гарні цілющі квіти. З тих пір ще більше шанують люди ружу, мальву та півонію, прикрашають ними свої подвір'я: мальву саджають під вікном, півонію біля криниці, а ружу – у садку, ближче до сонця.

Існує повір'я, що любисток – приворотне зілля, за допомогою якого дівчина може повернути до себе хлопця. Любисток – символ любові і відданості. Ця квітка є обов'язковою в українському віночку. Вона і вінок прикрашає, і відваром простуду виліковують, тамують

зубний біль. Люди вважають її символом життя. А п'ять її пелюсток – то п'ять засад щасливого життя: перший – краса, другий – ніжність, третій – незабутність, четвертий – злагода, п'ятий – вірність.

Волошки завжди приваблювали своєю скромною красою. Цю квітку можна зустріти в житньому полі, де лагідно шепочуться стиглі колоски, що радіють яскравому сонечку. Синій колір волошки символізує чисту радість та сподівання, що живуть у кожній людській душі.

Мак – уособлює собою вічну боротьбу між добром і злом. Чорна серцевина – то ненависть, а червоні пелюстки – палка любов. Ошатними пелюстками огорнута серцевина – то любов долає ненависть, не дає їй заволодіти душею людини.

III. Закріплення.

Підсумок уроку.

На урок художньої культури з теми «Декоративно – ужиткове мистецтво. Вишивка.» була запрошена жителька села Колодязне Гуринчук Віра Пилипівна. Надзвичайно обдарована і працьовита жінка. Все своє життя займається українською вишивкою. Вона продемонструвала нам свої роботи. Всі були у захваті від її наполегливості і натхнення.

ВИСНОВОК

«Океан музики, який заповню собою віки», по образному вислову Ф. Ліста, не тільки доказує, що мистецтво невичерпне, як життя, але й несе величезний потік інформації про творче життя в минулому і сьогоденні, служить джерелом радості і натхнення, мобілізує творчу енергію, облагороджує людей. Це перш за все народна музика і створені на її основі шедеври музичної культури. Навчитись сприймати і розуміти культуру глибокого ідейного змісту, духовно збагатити людину – найголовніше завдання художньо – естетичного виховання, необхідна умова для гармонійного і всестороннього розвитку особистості.

Полікультурна особистість має здатність до вільного діалогу з представниками різних культур, що відкриває можливості для взаєморозуміння. Вона готова до міжнаціонального спілкування й співробітництва з представниками різних етнічних груп, спрямована на встановлення добросусідських відносин з усіма народами і прагне підвищити загальну культуру за рахунок взаємного збагачення досвідом духовного розвитку, освоєння культурних досягнень всіх народів.

Територія України, завдяки своєму географічному розташуванню, є «перехрестям» між Азією та Європою.

Упродовж багатьох віків на її території існували численні внутрішні кордони, які знаходилися у постійному русі. Такі кордони пролягали між мовними та етнічними групами, державами, релігіями, політичними та культурними системами, відмінними економічними укладами.

У сучасній Україні склалась унікальна ситуація розмаїття культур в усіх різновидах: етнічному, мовному, релігійному. Визнання різноманітності інтересів різних країн, народів, груп, індивідів як рівноправних є тим, до чого прагне сучасна Україна. На території нашої держави проживає понад 100 націй і народностей. У дослідженнях сучасних учених українське суспільство характеризується як багатокультурне.

Культура в Україні XXI століття заснована на загальнолюдських цінностях: захисті прав особистості, гуманізмі, творчому розвитку людини, поширені наукових знань, взаємозбагаченні національних та регіональних культур, дбайливому ставленні до життя. Тому саме зараз з'являється можливість не лише вільного розвитку кожної національної культури, а й постійного їхнього зближення в полікультурному просторі України.

Існування та взаємодія багатьох культур у єдиному географічному, історичному, художньому просторі не

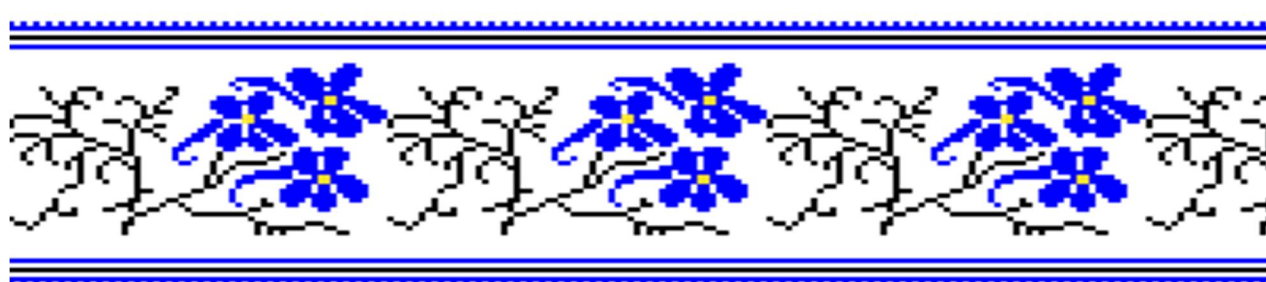
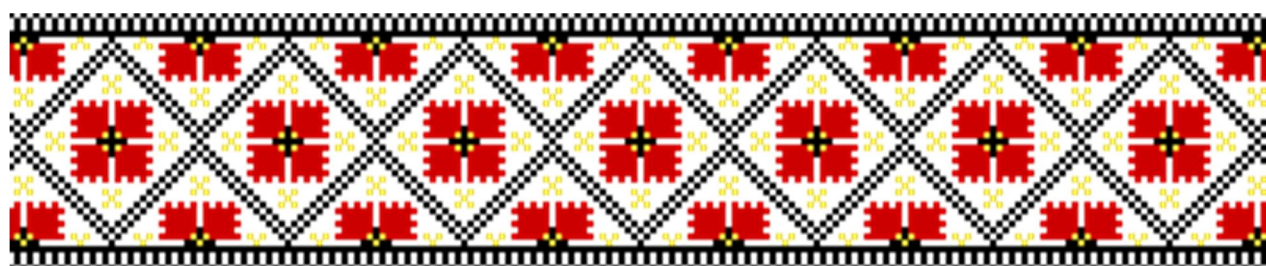
повинні призводити до їхнього уподібнення одна одній. Навпаки, індивідуальні, неповторні риси кожної національної культури, стаючи безцінними складовими єдиної загальнолюдської культури, повинні збагачувати її та сприяти подальшому розвитку, виховувати повагу до художніх цінностей інших народів і до збереження власної унікальності.

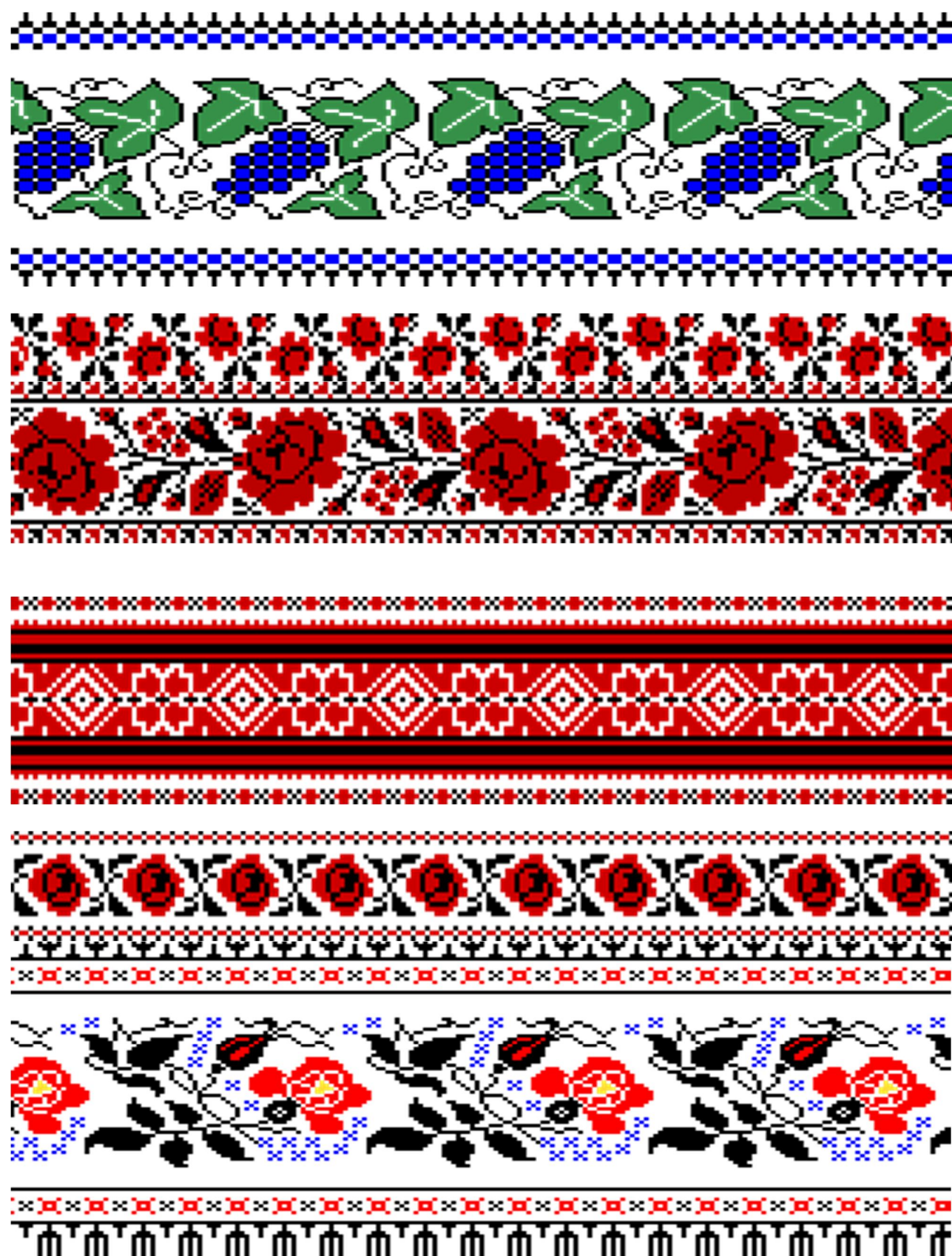
Додаток 1

Зразки народної вишивки

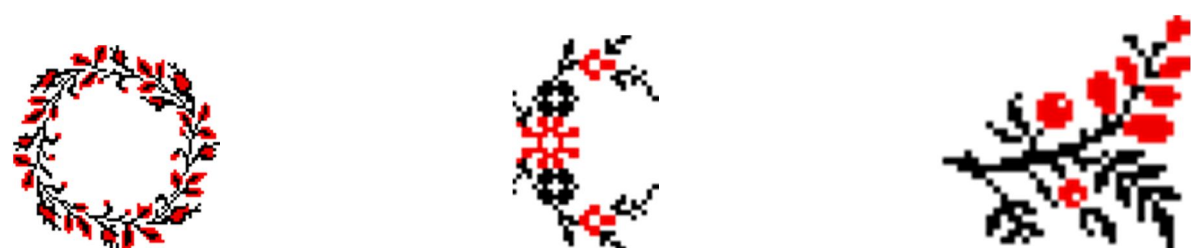

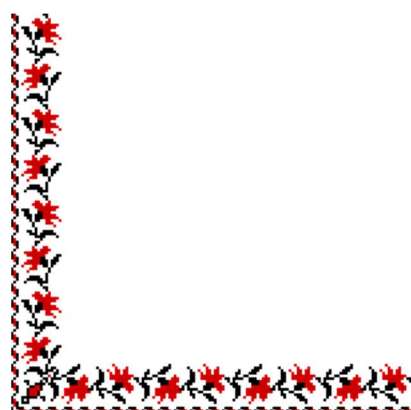
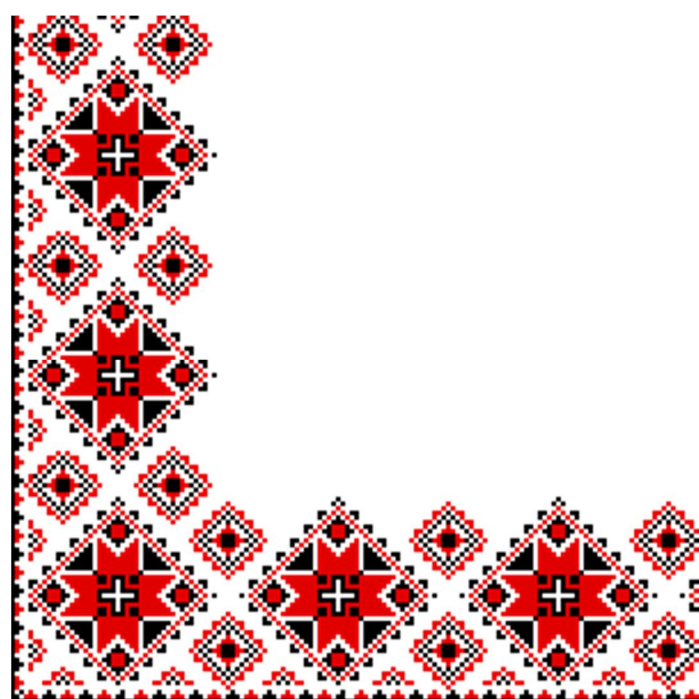
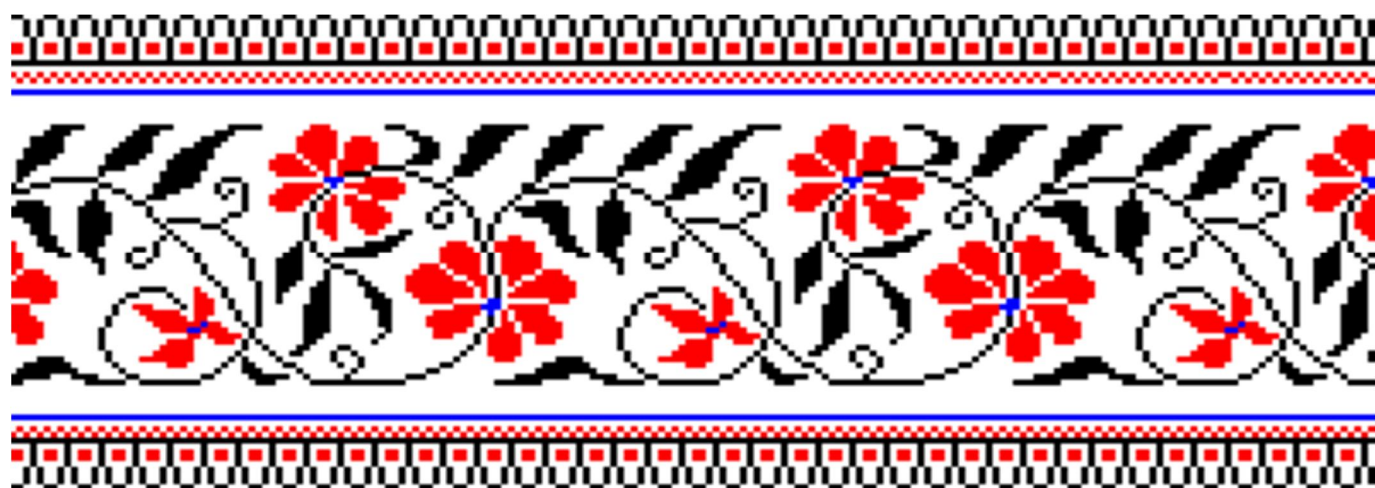

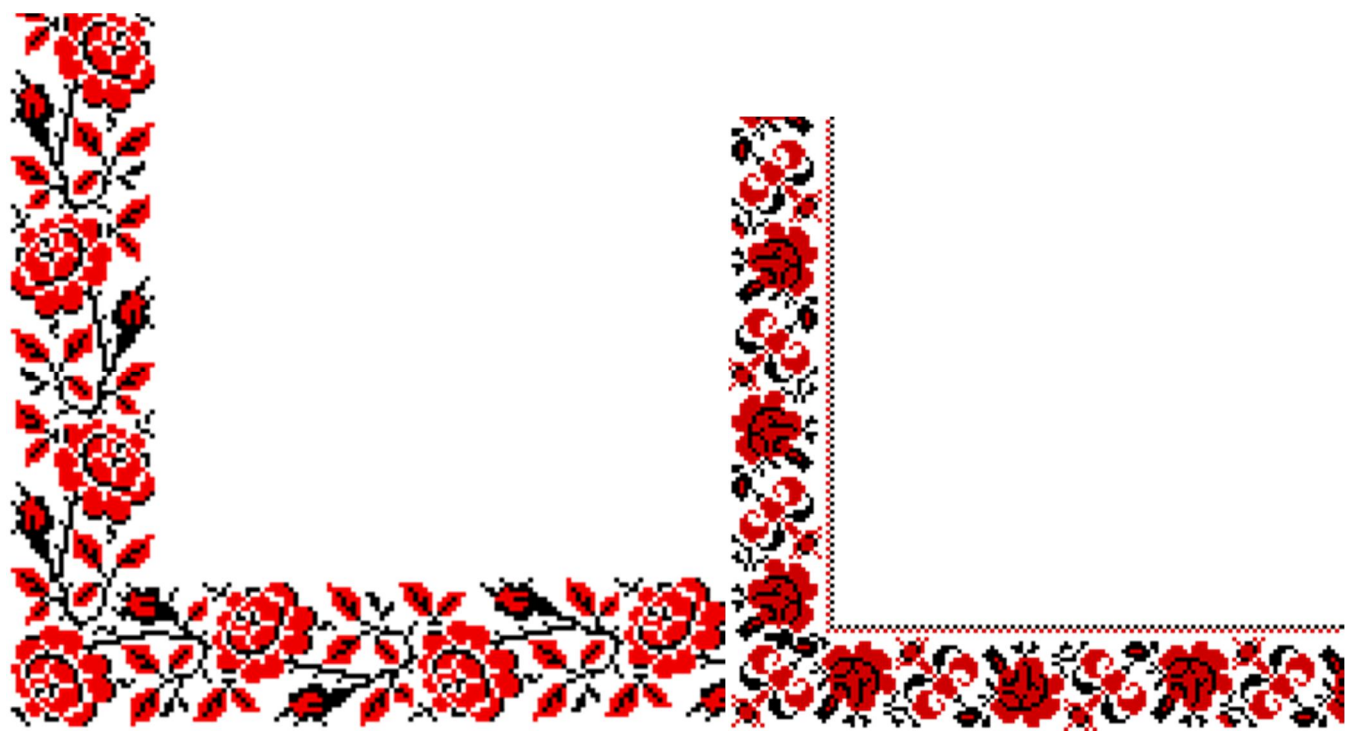

Додаток 2

Фотографії

Демонстрація вишитої доріжки

*Вишитий килим народною майстринею
Вірою Пилипівною.*

Український рушник.

Вишита наволочка.

Зміст

I. Передмова.	1
II. Основна частина.	8
Відродження і популяризація народних звичаїв та обрядів.	
2.1. Обряд весілля.	8
2.2. Народна вишивка.	33
III. Висновки.	44
IV. Додатки.	47
V. Використана література.	63

Використана література

1. Методична серія для вчителів. Відкритий урок. Образотворче мистецтво. Музика. Випуск. Київ. Плеяда. 2004 р.
2. Нова радість стала. Колядки та щедрівки. Київ. Веселка. 1991 р.
3. Ой радуйся, земле. Колядки та щедрівки. Київ. Веселка. 1994 р.
4. Касета із записами місцевого фольклору.
5. Стельмахович М. П. народна педагогіка. – К.: Рад.школа, 1985 р.
6. Сухомлинський В.О., Батьківська педагогіка, К., 1978 р.

Дудар Н.С., 1960 р.н., вчитель музичного мистецтва, образотворчого мистецтва, художньої культури.

Освіта вища. Рівенський державний інститут культури.

Керівник народного хору.

Загальний трудовий стаж – 35 років,

педагогічний стаж – 30 років.

Педагогічний стаж в Колодязнівській ЗОШ І – ІІ ст. – 30 років.

